

DOET U MET ONS MEE?

Samen naar een energieneutrale
agrarische sector

VOORWOORD

LTO Noord regio Noord gaat voor een agrarische sector die energieneutraal is. En zelfs meer dan dat! De Noord-Nederlandse land- en tuinbouw heeft de potentie om een grote netto producent van duurzame energie voor de omgeving te zijn. Met de beschikbare ruimte en biomassa is er veel mogelijk. Niet alleen voor energieproductie, maar ook voor opslag van energie en het stabiel houden van onze energienetten.

Ontwikkelingen om ons heen gaan in rap tempo. De gaswinning in Groningen wordt teruggebracht. Er moeten alternatieven komen voor het gebruik van fossiele energie. Op alle fronten is de agrarische sector bezig met verduurzamen. Noord-Nederland heeft een sterke primaire productie én de verwerkende industrie dichtbij. Ketenpartijen zijn bezig met programma's waarbij de primaire producenten ook een inspanning gaan leveren om te verduurzamen. De land- en tuinbouw staat aan de lat om de gehele keten energieneutraal te laten worden. Daarnaast kunnen agrarische bedrijven netto leverancier zijn van duurzame energie voor dorpskernen, met behulp van de Postcoderoosregeling bijvoorbeeld.

Met dit visiedocument laten wij zien waar onze ambities liggen en waar wij bij kunnen dragen in de ontwikkeling naar energieneutraal produceren. Verder vindt u informatie over de mogelijkheden voor duurzame energie in de agrarische sector. Want wij zien de land- en tuinbouw als een oplossing voor het energievraagstuk!

Trienke Elshof, voorzitter LTO Noord, regio Noord

INHOUDSOPGAVE

Ambitie: Waar willen we vanuit LTO Noord naartoe?	p. 4
Inzet: Waar ziet LTO Noord regio Noord mogelijkheden?	p. 5
Praktijk: Wat doen we in de noordelijke provincies?	p. 6
Uitgelicht: LTO Noord over zonne-energie, zonneparken en potentie	p. 8
Context: Wat hebben we landelijk afgesproken en bereikt?	p. 10
Focus: Wat zijn de onderwerpen van vandaag?	p. 11

AMBITIE: WAAR WILLEN WE VANUIT LTO NOORD NAARTOE?

De land- en tuinbouw wil verduurzamen op klimaatgebied. We willen excelleren met klimaatvriendelijke productie, door aan de slag te gaan met innovaties die bijdragen aan het reduceren van broeikasgassen. Het vaststellen van een realistisch en ambitieus reductiepad van 1990-2050 is daarbij noodzakelijk. Door bijvoorbeeld duurzaam CO2 vast te leggen in de bodem kan de land- en tuinbouw helpen bij het oplossen van het klimaatvraagstuk.

De potentie voor energiebesparing en het opwekken van duurzame energie in de agrarische sector is enorm! Wij achten onszelf dan ook bij uitstek geschikt om een belangrijke bijdrage te leveren aan verdere verduurzaming van bedrijven, ketens en regio's. En invulling te geven aan gezamenlijke doelen. **Samen met u!**

LTO Noord streeft naar een agrarische sector in 2030 waarin:

- › de veehouderij geen aardgas meer gebruikt
- › de veehouderij alleen groene meststoffen gebruikt
- › de bodemkwaliteit is toegenomen
- › ze een voorname rol speelt in energieopslag en stabilisatie van energienetten
- › netto energie buiten de land- en tuinbouw wordt afgezet
- › we de sector zijn die het laagste percentage broeikasgassen per eenheid product uitstoot

INZET: WAAR ZIET LTO NOORD REGIO NOORD MOGELIJKHEDEN?

› LTO Noord regio Noord zet in op een verdere uitrol van zonnepanelen op onze agrarische daken en wil inzet van landbouwgrond voor zonne-energie tot een minimum beperken.

De agrarische sector heeft behoefte aan een sterk stimuleringskader om onze daken van zonnepanelen te voorzien, zoals een SDE+ regeling die ook voor kleinverbruik aansluitingen van toepassing is.

› LTO Noord regio Noord zet in op een grotere benutting van de aanwezige biomassa, als mest en gras. Hierbij houden wij rekening met het cascaderingsprincipe, waarbij de hoogste toegevoegde waarde eerst wordt benut. Met bewerking van mest voor een betere benutting voor bodem en plant kunnen we onze mineralen- en energiekringlopen verder sluiten tegen fors lagere CO2-uitstoot.

› LTO Noord regio Noord wil waar mogelijk windenergie produceren, zowel groot- als kleinschalig.

› LTO Noord regio Noord wil aan de slag met verdere verlaging van de broeikasgasuitstoot. Projecten zoals Vruchtbare Kringloop Noord-Nederland dragen hier al aan bij.

› LTO Noord regio Noord ziet een rol in energieopslag en stabilisatie van energienetten. Hierbij willen we ook kijken naar de mogelijkheden van seizoensopslag.

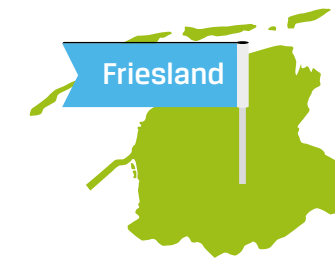

PRAKTIJK: WAT DOEN WE IN DE NOORDELIJKE PROVINCIES?

LTO Noord zet fors in op het thema klimaat en energie. Zowel bestuurlijk als met een Programma Klimaat en Energie van waaruit we onze leden informeren, activeren en faciliteren om met energiebesparing en – opwekking aan de slag te gaan. LTO Noord weet wat er leeft en waar kansen liggen bij onze leden. Dit nemen we mee in de contacten met bestuurders en beleidsmakers. En we dragen bij aan een projectmatige vertaalslag.

Voorbeelden van beleidsinzet en projecten in de drie noordelijke provincies:

Friesland:

Pilot Regionale Energiestrategie

Pilot Regionale Energiestrategie Fryslân waarin Friese overheden samenwerken aan de ambitie om tot een energieneutraal Friesland te komen. Inclusief forse CO2 reductie van 80-95% in 2050. LTO Noord juicht dit streven toe! We volgen het proces, leveren input en sluiten aan waar het landbouwbelangen betreffen.

SamenZONderasbest

Vanuit de Samenwerkingsagenda Duurzame Energie van LTO Noord en provincie Fryslân (SALTO) is het project SamenZONderasbest gestart. Met de intentie om 20 agrarische asbestdaken te saneren, te vervangen door nieuwe daken met zonnepanelen en met steun van de Postcoderoosregeling vanuit een coöperatie energie te leveren aan de omgeving.

Groningen:

Smart Farmer Grid

Met het project Smart Farmer Grid willen de samenwerkende partijen LTO Noord, Universiteit Groningen en Enexis het stroomnet zo inrichten dat netverzwaring wordt voorkomen. En ervoor zorgen dat de netten in de toekomst voldoen aan de wensen en eisen van agrarische ondernemers.

Pilot in de akkerbouw

In het licht van de energiebesparingsverplichting heeft LTO Noord samen met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Omgevingsdienst Groningen en Infomil een pilot in de akkerbouw gedaan om te inventariseren waar informatie- en ondersteuningsbehoefte ligt op energiebesparing.

Drenthe:

Programma Energielandschappen

In Drenthe denkt LTO Noord mee in beleidsontwikkeling en het programma 'Energielandschappen' binnen de provinciale omgevingsvisie.

Collectief asbest saneren

De LTO Noord-afdelingen in Drenthe hebben samen met Projecten LTO Noord het initiatief genomen om collectief asbest te saneren en nieuwe daken – vaak met zonnepanelen - te plaatsen. Door deze collectieve aanpak zijn gunstige prijsafspraken gemaakt met goede uitvoeringsvoorwaarden.

UITGELICHT: LTO NOORD OVER ZONNE-ENERGIE, ZONNEPARKEN EN POTENTIE

Een relatief nieuwe ontwikkeling in Nederland is de realisatie van zonneparken op (landbouw)grond. Een steeds lagere investeringsprijs voor zonnepanelen en grotere budgetten in de SDE+ regeling liggen hier onder meer aan ten grondslag. Steeds vaker worden agrariërs benaderd door projectontwikkelaars. LTO Noord regio Noord (Groningen, Friesland en Drenthe) heeft hierover een standpunt ingenomen. Een samenvatting leest u hieronder.

Voor de volledige toelichting verwijzen we u naar www.ltonoord.nl/regionoord

Situatie

LTO Noord is voorstander van de inzet en toepassing van zonnepanelen. Bij de praktische uitwerking daarvan lopen we als belangenorganisatie tegen dilemma's aan. Er zijn volop plannen om grootschalige, grondgebonden zonneparken op landbouwgrond te ontwikkelen. In de basis is dit in strijd met het algemene uitgangspunt dat landbouwgrond een schaars goed is. Anderzijds zijn er agrarische ondernemers die vanuit het eigen verdienmodel redeneren en plannen uitrollen voor zonnepanelen op landbouwgrond. LTO Noord begrijpt deze individuele economische afweging. We zoeken dan ook continue de balans tussen het individuele belang van de leden en het basisprincipe dat goede landbouwgrond beschikbaar blijft voor landbouwproductie.

Ons standpunt in het kort

1. Primair ruimte bieden voor zonnepanelen bij agrariërs met een bedrijf.

LTO Noord heeft geen voorkeur voor zonnepanelen op landbouwproductiegronden. We zien nog steeds grote potentie van zonnepanelen op daken!

Maar daar zijn goede en praktische regelingen voor nodig: asbestsanering, alternatief salderen, SDE+ en regeling Verlaagd Tarief.

2. Zuinig omgaan met landbouwgrond en -gebieden met goede omstandigheden voor primaire productie.

Plaatsing van zonnepanelen op landbouwgrond voor langere tijd frustreert de primaire productie van

voedsel, voer of grondstoffen. En daarmee de agrarische structuur. Bovendien zijn gronden dan niet beschikbaar voor duurzame ontwikkeling van agrarische bedrijven.

LTO Noord ziet een stimulerende rol voor de overheid om in ruimtelijk beleid eerst opties binnen bebouwd gebied te benutten. Wanneer er wel een beroep gedaan wordt op het buitengebied, kijk dan eerst naar zonnepanelen op het bouwblok en naar niet-agrarische functies, zoals bedrijventerreinen, geluidswallen, waterbassins en bermen. Wanneer deze opties er niet zijn, is LTO Noord voorstander van het onderzoeken of zonnepanelen op landbouwpercelen te plaatsen zijn.

We pleiten voor de volgende prioritering:

1. Zonnepanelen op (agrarische) gebouwen of bouwwerken
2. Zonnepanelen op de grond (of in water) in combinatie met een niet-agrarische functie
3. Zonnepanelen op agrarische bouwkaal
4. Na uitsluiting van punt 1 t/m 3, zonnepanelen op gronden met agrarische bestemming mits:
 - > Maximale duur 25 jaar is
 - > Behoud van agrarische bestemming van het perceel waar panelen komen
 - > Ligging aan de rand van een landbouwgebied of als oplossing voor een knelpunt

Aandachts- en afwegingspunten zonneparken:

- > Ruimtelijke ordening:
 - Omgevingsvergunning is vereist
 - Ruimtelijke inpassing belangrijk element
 - Schaalgrootte > 12 hectare nodig om zonnepark rendabel te krijgen
 - Lokaal draagvlak en gebiedsparticipatie vereist
 - Landbouw Effect Rapportage nodig om impact op omgeving in kaart te brengen
- > Wijziging in bestemmingsplan nodig naar agrarisch+
- > Met handhaving van agrarische bestemming blijft grond zonne-akker onderdeel van landbouwbedrijf. Met behoud van landbouwvrijstelling!
- > Grond met zonnepanelen komt niet in aanmerking voor mestplaatsing en toeslagrechten
- > Gemeentes hanteren verschillende voorwaarden voor leges bouwvergunningen
- > Differentiatie en onduidelijkheid bij meerdere gemeentes en waterschappen over OZB-tarief en waterschapslasten
- > Overeenkomst opstalrecht tussen grondeigenaar en projectontwikkelaar nodig
- > Juridische positie en voorwaarden belangrijk voor grondeigenaar bij onderhandeling met projectontwikkelaar over intentie-, ontwikkeling- en huurcontracten

POTENTIE AGRARISCHE DAKEN

Potentie:

4.700 bedrijven, gemiddeld 1.073 m² dakoppervlak,
230 hectare aan zonnepanelen.

FRIESLAND

Potentie:

3.200 bedrijven, gemiddeld 1.626 m² dakoppervlak,
230 hectare aan zonnepanelen.

GRONINGEN

Potentie:

3.400 bedrijven, gemiddeld 1.195 m² dakoppervlak,
180 hectare aan zonnepanelen.

DRENTH

CONTEXT: WAT HEBBEN WE LANDELIJK AFGESPROKEN?

Klimaatakkoord Parijs (2015):

Het mondiale Klimaatakkoord beoogt een maximale temperatuurstijging van 2° in 2050. LTO onderschrijft het belang van het akkoord en wil actief bijdragen aan de doelen die hieruit voort komen. Zo zijn we betrokken bij de totstandkoming van een Nationaal Klimaat- en Energieplan 2030.

Voorstellen Europese Commissie voor Nederland:

- › 36% reductie broeikasgassen non-ETS sectoren in periode 2020-2030 (ten opzichte van 2005)
- › 50% reductie broeikasgassen land- en tuinbouw in 2050 (ten opzichte van 1990)
- › CO2 opslag in bodem en bossen mag vanaf 2020 niet achteruit gaan.

Nationaal Energieakkoord (2013):

Nederland streeft de volgende doelstellingen na voor 2023 ten opzichte van 1990.

- › 20% CO2 reductie
- › 14% opgewekte duurzame energie
- › 1,5% energiebesparing per jaar

LTO legt de lat hoog en gaat voor de doelen die zijn afgesproken in het Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren.

Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren (2008):

LTO streeft de volgende doelstellingen na voor 2020 ten opzichte van 1990.

- › 30% CO2 reductie
- › 20% opgewekte duurzame energie
- › 2% energiebesparing per jaar

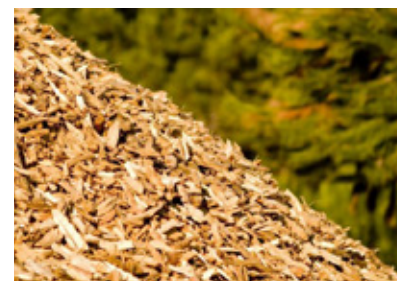
RESULTATEN

Wat hebben we als land- en tuinbouw al bereikt?

- › Land- en tuinbouw heeft doelen Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren tot 2020 al bijna behaald
- › Land- en tuinbouw is betrokken bij 42% van de duurzame opwekking in Nederland!
- › Land- en tuinbouw is daarmee op dit gebied de meest actieve sector in Nederland
- › Land- en tuinbouw (exclusief glastuinbouw) heeft al ruim 60% energie bespaard, dat is 2,9% op jaarbasis
- › Winddoelstelling van 12 petajoule is behaald
- › CO2 reductiedoelstelling van 6 megaton is bijna behaald

Maar we willen meer!

FOCUS: WAT ZIJN DE ONDERWERPEN VAN VANDAAG?

- › Verder verlagen van energieverbruik in agrarische sector
- › Meer zonnepanelen op agrarische daken waarbij tevens asbestsanering meegenomen wordt
- › Aandacht voor integraal mestmanagement om kringlopen verder te sluiten, onze bodems weerbaar te maken en te houden en emissies te verminderen
- › Meer energie uit biomassa, zowel droge (houtkachels en ketels) als natte biomassa (vergisting, vergassing)
- › Energieopslag en stabilisatie van energienetten. Met aandacht voor de mogelijkheden van seizoensopslag

Kortom: LTO Noord ziet kansen!

Er gebeurt al veel. De ambities zijn hoog. Evenals de potentie om binnen de agrarische sector duurzaam energie op te wekken én te leveren. Daarmee geven we invulling aan onze eigen ambities én leveren we een substantiële bijdrage aan uw doelstellingen die betrekking hebben op energietransitie en het verminderen van de impact op het klimaat. We hebben elkaar dus nodig.

Door samen op te trekken met provincies, gemeentes, ngo's, waterschappen, maatschappelijke organisaties, netbeheerders, afdelingen en leden kunnen we kansen benutten en gemeenschappelijke doelen bereiken.

We gaan graag (verder) met u in gesprek om te kijken waar we elkaar kunnen versterken op het gebied van energietransitie, klimaat en landschappelijke inpassing. Met voldoende ruimte om duurzaam te kunnen ondernemen.

LTO Noord

Zwartewaterallee 14
8031 DX Zwolle
Postbus 240
8000 AE Zwolle
T 088 888 66 66
E info@ltonoord.nl
I www.ltonoord.nl

ONDERNEMEN DOEN WE SAMEN